

A munkás családvédelme.

Kovrig Béla dr. előadása.

Mélyen tisztelt Elnök Úr! Tisztelt Hölgyeim és Uraim! Varga professzor úr roppant értékes felszólalásában rámutatott arra, hogy a háború után egy igen erőteljes, radikális jelentőségű átalakulás következik be. Jól mondta. Minden háború szükségképpen meggyorsítja az eszméknek alakulását és a társadalom helyzetének, belső viszonyainak, belső rétegződésének átalakulását. Minden háború sietteti a fejlődést és minden háború — ez kimutatható, tényekkel alátámasztható — szükségképpen új hatalmi, új gazdasági helyzetet teremt és átalakítja a társadalmaknak struktúráját.

Ez a háború is kiváltja az eszméknek, az embereknek, társadalmi rétegeknek igen jelentős helycseréjét. Mi örök értékek hordozói vagyunk, ez ad értelmet, ez ad hivatástudatot a mi életünknek. Abban a rendkívül szerencsés helyzetben vagyunk — ami boldoggá tesz bennünket —, hogy olyan értékeket képviselünk és olyan rendező elveket hirdetünk, amelyeknek valóra válása minden korszemlemtől, minden ideológiától menten és függetlenül állandó együtthatója, állandó serkentő ereje minden fejlődésnek.

Nem mindig a komoly embereknek feladata megjósolni, hogy a fejlődés, az alakulás a történelem és a társadalom síkján milyen irányba vezet. Ezt egyikünk sem tudhatja. Sejtéseink vannak, amelyeket megszólaltatunk, egy azonban tény: a katolikumban olyan társadalomrendező erő van, amely szükségképpen az erkölcsi törvényből következik. Nekünk ezt képviselnünk kell, mert minden katolikus ember a jó Isten, a Mindenható munkatársaként érzi magát és ekként jár el.

Amikor családról beszélünk, nagyon sokszor, unos-untalan hangsúlyozzák, — bár sokszor kell is hangsúlyozni és értékes, hogy ezt teszik —, hogy a fajfenntartás a feladata a családnak. Ez a biológiai szerepe és ez a biológiai feladat kétségtelen feltétele annak, hogy minden más hivatását, feladatát a család teljesítse. De a családnak van egy roppant nagy társadalmpolitikai feladata, minden olyan hajlamnak, minden olyan képességnek természetes kifejtése, amely nélkül nincs rendezett társadalmi lét. Hiszen a szolidaritásnak, a kölcsönös megsegítésnek, a loyaltásnak, a pietásnak érzése, hajlama minden társadalomban kortól, történeti adottságoktól függetlenül a családban bontakozik ki. Hiába teremtünk jogi és törvényi intézményeket társadalmpolitikai célok valóra váltása céljából abban az esetben, ha ezek a hajlamok, ezek a hajlandóságok nem élnek az egyénben. Ezt iskolában, nevelő intézményekkel nem lehet elérni. Ez csak a családnak teremtő, ember-alakító tényezője következtében alakulhat ki az emberekben. Ez a nagy társadalmpolitikai jelentősége a családnak. Ezért a család óriási kultúrpolitikai intézmény.

Manapság az emberek azt vélik, hogy igen korán éretté válnak, pedig még felnőtt korban is a többségük mennyire neveletlen. Ennek viszont nemcsak az az oka, hogy kultúrpolitikai intézményeink jelentős része hivatásának nem felel meg és csupán formális képe­­sítést nyújt s ezzel az oktatás terén meg is elégszik, a pedagógia elvesztette igazi irányát, az emberi eszményhez való alakítását az embernek, — ez azért is van, mert a legfontosabb nevelő intézmény, a család, kultúrpolitikai funkcióját nem fejtí ki eléggé általános és eredményes mértékben.

Az embereknek felnőttként való szerepe és magatartása csak másodsorban függ az oktatáson, a kultúrpolitikai intézményeken. Elsősorban azon múlik, hogy mi megy végbe a család kebelén belül, milyen értékrendszer az, amelyet átörökít az egyik nemzedék a másik számára. Mert a jó, a szép, az igaz, az oktatásügyi intézményekkel kimerítően nem tanítható. Csak a családban megy végbe a szépnek, a jónak, az igaznak a megérzése. Olyan értékszempontoknak megszerzése, amely egy biztos magatartást az abszolút értékek irányában az ember számára lehetővé tesz. Ezt a kultúrpolitikai munkát csak a család végezheti el, tehát legelsőrendű fontos kultúrpolitikai hivatás a családot visszaadni a maga természetének és köz-berendezkedésekkel, joggal, a közületi intézmények megtartásával, a közhatalmi tényezőknek megtartásával elősegíteni, hogy valóban a család eszméjének megfelelő életet élhessen.

Erőteljes meggyőződésem szerint a család hivatásának igazán megfelelő életét csak akkor éli, ha szentségi házasság ennek az alapja. Ezt most

nem azért mondom, mert az Actio Catholica keretében beszélek erről a kérdésről, hanem mert ez jelenti intézményes, természetfölötti vonatkozású, tehát állandó garanciák alá helyezett biztosítékát annak, hogy valóban a család társadalmi, kultúrpolitikai — de hozzá tehetem — biológiai rendeltetésének és mindezt egybefoglalva, nemzeti rendeltetésének megfelelő-e, vagy sem. Mert csak a szentségi házasságnak komolyan vétele az, ami a család létrejöttének tartós alapja lehet. Az egész életre szóló élettárs kiválasztásának komolysága — például, hogy mire választom ki az élettársamat, milyen rendeltetéssel, látom-e azt, hogy egy nagy kulturális intézményben partnere az, akit egy életre kiválasztottam — hogy vajjon nagy társadalmi funkciók letéteményese lesz-e —, tehát ez a nagy felelősségérzet az életlesz-e — tehát ez a nagy felelősségérzet az élettársnak egy egész életre való kiválasztása és természetfölötti életem folytatása szempontjából, családi életem megalapozása tekintetében csak akkor remélhető, ha az a házasság, amelyre lépek, szentségi házasság.

De továbbmegyek. Csak akkor tudom teljesíteni, mint családnak tényezője, a magam emberi rendeltetését, emberi hivatását, ha a családot is szüntelenül épűgy Isten előtt látom, mint a nemzetemet, ha szüntelenül látom az örökkévalóság irányába való beállítottságát és ebből a természetfölötti szempontból való jelentőségét családomnak és nemzetemnek. Család, nemzet, magam — Isten előtt! Ennek szüntelen átérzése, az ebből származó magatartás minden valóban mélységes és szün-

telenül ható felelősségérzetnek egyetlenegy forrása.

Társadalmi káoszról beszélünk napjainkban. Vájjon ennek a káosznak nem kiinduló pontja-e a válság a családban? Monarchikus rendező elvet tartunk szükségesnek különösen Magyarhonban. Nem gondoljuk-e, hogy a monarchikus elv általános tiszteletének feltétele éppen a családfőnek a tisztelete a családban? A páter familias tekintélyén múlik az államfőnek tisztelete és megbecsülése. Ha detronizáljuk a családban a páter familiást, detronizáljuk lelkünkben, gondolkodásunkban az államfőt. Minden társadalom szerves együttműködésének, az ilyen együttműködés sarkkövének, szilárdaságának előfeltétele az, hogy legyen a páter familias tekintélye.

Társadalmi igazságosságot hirdetünk. Vájjon ennek nevelő iskolája nem éppen a család-e? Nem a páter familiasnak a családtagok irányában való magatartása-e a példaképe az osztó igazságosságnak, a iustitia distributívának? És vájjon a családfő irányában megnyilatkozó magatartás nem a iustitia legálisnak példaképe és mintája-e? És a családtagok egymás iránt való magatartása nem a iustitia commutatívának természetes előfeltétele és mintaképe-e? Tehát a szociális igazságosságra tulajdonképpen a család nevel, az alakítja ki a hajlamokat, amelyek mindezt lehetővé teszik.

De az is kétségtelen, hogy az igazságosságot tartósan csak azok tudják kifejteni és kellő lelki függetlenséggel, erővel és tekintéllyel képviselni, akiket az igazságosság erényére szüntelenül a kegyelmi élet ösztönöz. Nagyon nehéz igazságosnak lenni és minden élethelyzetben, mindenki irá-

nyában igazságos csak az lehet, aki valóban a kegyelem tüzeből táplálja szüntelenül a lelkét. Hol lehet ez? Ott, ahol kegyelmi élet van. A házasságban hol lehet kegyelmi élet? Ahol szentségi házasság van. Ezért a társadalmi szilárdságnak, az államfő tekintélyének előfeltétele az a kegyelmi élet, amely csak ott van, ahol a szentségi házasságnak a kegyelem előfeltételül szolgáló intézménye körülbástyázza.

A család összefüggésében mik azok a lehetőségek, amelyek a családnak ilyen természetű szerepét, tehát természetes társadalmpolitikai, kulturpolitikai jelentőségének érvényét elősegítik?

Korlátozom magamat arra a penzumra, amelyet az elnök úr számomra kijelölt és kizárólag az iparos, az ipari munkáscsaládoknak sorsával és élethelyzetének a családvédelemmel, a katolikus szellemű családvédelemmel kapcsolatos alakulásával foglalkozom.

Szokás azt emlegetni, hogy amikor anyagi követelményeket támasztunk, anyagi igényeket emlegetünk, ez katolikus bolsevizmus. Azok, akik olyan könnyedén, kézlegyintéssel odavetik ezt a szót, amikor az ember számára megköveteljük az emberhez méltó életet, rendszerint megfélekednek arról, hogy az általános közjóhoz az út az anyagi közjó állapotán át vezet. Akinek lelke felőrlődik az anyagiakért való küzdelemben, annak lelke nem tud szárnyalni a magasságok felé. Igenis, megvannak a maga feltételei annak, hogy a kegyelem állapotába ne csak a hősök, hanem a tömegek emberei is elérjenek. Ne rendezzük be az életet kizárólag a hősök és mártírok számára, mert ezek rendszerint kisebbségben vannak, hanem

rendezzük be az életet mindenki számára. (Nagy tetszés és taps.)

Beszéljünk tehát csak az anyagiakról a jelen pillanatban. Ez a kötelességem ma. A megélhetésnek mi az alapja? A magántulajdon és a munkabér, a munkának az ára. Valamennyien azt szeretnénk elérni, hogy a léttel szemben való bizonytalanság ellen védjen minden családot annak magántulajdona. Ez természetes igazság. Ellenben minden társadalomban vannak olyan nemzetközi adottságok, amelyek ennek az elvnek maradéktalan érvényesítését akadályozzák. Bármennyire kívánatos, hogy minden család — különösen azok a családok, amelyek az eszményi életet vállalják és a vele kapcsolatos kötelezettségeket, — magántulajdonhoz jusson, mégis jól tudjuk, hogy ennek bizonyos, minden nemzetgazdaság természetes adottságaiban és a nemzetközi helyzetben rejlő korlátozottságai vannak. Hogy ezeken a korlátozottságokon segíteni kell ott, ahol méltatlanok és ahol a nemzetnek életterébe, a belsejébe beható tényezők gátolják ennek az elvnek érvényét, az nyilvánvaló.

Elsősorban tehát keressük az ipari munkásság vonatkozásában is a magántulajdonnak a védettségét. A magántulajdon védettsége az ipari munkás vonatkozásában mi lehet? Kettős: 1. Fejlődés afelé, hogy önállósuljon, tehát megszerezzen termelő eszközöket, vagyis olyan munkabérvizőriyai legyenek, amelyek józan takarékossgal, mértékletes életmóddal és kötelességtudással kapcsolatban a család számára lehetővé teszik, hogy a munkás is megszerezze a termelő eszközöknek tulajdonát. 2. Másodsorban a fejlődés a munkás-

otthonnal, a családi házakkal kapcsolatban. Itt nagy feladatai vannak a kommunális politikának és a különböző társadalombiztosítások politikájának. Sajnos, úgy a városokban, községekben, mint a társadalombiztosítási intézményekben bizonyos öncélúság nyilatkozik meg: védik a vagyonokat, védik az anyagi érdekeiket és bizonyos partikularizmus nyilatkozik meg ebben a védelemben. Pedig a törekvésnek arra kell irányulnia, hogy minél teljesebbé, minél gyorsabban minél könnyebbé tegye a magántulajdon szerzését.

Hogyan lehet ezt megvalósítani? Abban a formában, hogy a különböző közületek és társadalombiztosítási intézmények ipari, kereskedelmi és mezőgazdasági vonatkozásban egyaránt arra törekedjenek, hogy a nagycsaládú munkások tulajdonba szerezzék meg otthonaikat. Tehát arra, hogy a lakbérnek kiegészítésével méltányos amortizációs terhek mellett megszerezzék tulajdonul a családi házakat, amelyekbe őket különben helyes lakbérpolitikával telepítik. Ha pedig ez megvalósítható, mint ahogyan egyes államokban megvalósult, ez tényleg gyakorlatias út. Természetesen a kapitalisztikus gazdálkodás mellett szükséges a tőkék reprodukciója, bizonyos kamatoztatása azoknak a tőkéknek, amelyeket a háztermelésbe fektettek. Ezeknek kamatozásából azonban bizonyos községeknek, városoknak lehet átvállalniuk bizonyos kamatterhet. Kívánatos tehát, hogy a csökkent kamatoztatás elveinek megfelelően történjék a tervek kidolgozása. A Loucheur-féle elv, amely megvalósul a párisi családiház-övezet kiépítése során, ebben az irányban szép gyakorlati eredményeket hozott

az 1930-as években. Ezen az úton meg lehet könnyíteni az ipari munkások tulajdonszerzését, hogy megtörténjék az a lelki átalakító hatása a tulajdon átérzésének, amely a patriotizmusnak elmélyítését és a proletár-szemlélettől való tartózkodást olyan nagymértékben elősegíti.

Egy másik gondolatot is legyen szabad felvetnem. Végtelenül szomorú a szociális gondolatok felvetésében az, ha az ember tanársegéd korában megkezdí pályáját és bizonyos gondolatokat hangoztat és idült professzor lehet addig, ameddig még mindig időszerűen terjesztheti azokat a gondolatokat, mert ezek mindig időszerűek maradnak, ugyanis nem valósulnak meg, bár ezeknek értékét nagyon sokan elismerik. (Mozgás.) Az úgynevezett Schreebergartenek kérdéseivel, a városokat övező kiskertes házak ügyével is így van. Európa nyugati részeiben mindenütt virágzanak. Ha egy nyugati metropolist megközelítünk, keresztül megyünk egy ipari övezeten, ahol családos munkások kertjei vannak, amelyek lehetővé teszik a szerves termelés keretéből élő, gyökértelennek vélt ipari munkásságnak a szerves termelés keretében részleges meghagyását.

Miért ne lehetne akkor erre vonatkozólag — már szinte unos-untalan ismertek a különböző tervek — megvalósítani például azt, hogy a város, a község, és a nagyvállalatok együttesen, aszerint, hogy kinek hol van megfelelő fekvésű földje, kiskerteknek létesítése céljából rendelkezésre bocsássanak megfelelő földterületeket. A földet magát, a telket nyújtja a város, a község, vagy pedig a nagyüzem, aszerint, hogy ki az érdekelt földtulajdonos. Az ehhez szükséges vetőmagot, a

kerítésnek, a kisebb házikónak, weekend-házikónak megfelelő építményhez a nyersanyagot előteremti vagy a vállalkozó, vagy ha nem akarja, az üzemközösségnek kertgazdasági szövetkezete egyetemleges felelősség mellett.

Az utóbbi esztendő során — nagyon helyesen — általános volt az olyan törekvés, hogy lehetőleg értékesítsünk közéletelési szempontból minden földterületet. Sokszor ezek az ilyen módon bevett földterületek ebek harmincadára kerülnek és a vitaminkertek nem felelnek meg céltudatosan és gazdaságosan rendeltetésüknek. Miért ne lehetne intézményesen, szervesen megoldani ezt abban a formában, hogy bocsássuk különböző üzemek munkásai, magánalkalmazottai rendelkezésére, hogy a különböző vállalati, üzemi, kertgazdasági szövetkezetek maguk parcellázzák fel bírlalat szempontjából ezeket a területeket és műveljék meg szabad idejükben családtagjaiknak gazdaságosan külön értékesített munkaerejével, így közellátási szempontból is sokkal nagyobb eredményhez tudunk eljutni, kapcsolatban tartjuk a vidéki, falusi eredetű, a szervesen termelés keretébe átvezetett népelemet, a szabadidőt gazdaságosan tudjuk értékesíteni, kocsmáktól és egyéb káros szenvedélyektől inkább tudjuk távol tartani az embereket, és ezáltal nagyobb biztonságot és szervesebb szellemet is tudunk belevinni az érdekeltek életébe.

Ezek már szinte elcsépelet frázisok. Mindenki tudja, hogy így van, ezek ellen senki sem opponált, csak a gyakorlati keresztülvitelét nélkülözzük az ilyen természetű megoldásoknak. Kötelességemnek tartom mégis ismét leszögezni ezeknek az

álláspontoknak és terveknek helytállóságát, és ha valamikor, akkor ma feltétlen időszerűségét.

Most már ami a munkabér kérdését illeti, a családi munkabér elvét a legtöbb kormányzat irányadónak fogadta el és érvényesíti. Hogy a családi munkabér mennyire közérdekű, ezt láttuk a legutóbbi kormányzati intézkedésekből is a közalkalmazottakkal kapcsolatban. Ámde ha elismerünk egy elvet, akkor miért valósítjuk meg ezt a gyakorlatban csonkán és tökéletlenül? Ha értékes az elv, valósítsuk meg általánosan, ha pedig nem értékes, nincs értelme parciális megoldásoknak. Az elv kétségtelenül értékes és senki sem meri — legalábbis hangosan — vitatni ezeknek a szempontoknak belső értékét. Tehát az általános, intézményes megvalósítását a családi munkabér elvének parancsoló követelménynek kell tekinteni, de természetesen a lehetőség határain belül. Sokkal jobban, tökéletesebben és olcsóbban lehet ezt általános érvénnyel megoldani mint parciálisan, [gaz, hogy esetleg nem ugyanolyan tárca kebelében történik az általános megoldás, mint ahogyan a parciális megoldás megtörtént, és ennek következtében esetleg a tárcáknak konfliktusa alakul ki az ügyvel kapcsolatban. (Derűtség.) Végtelenül sajnálatos és valahogyan derogál magyar mivoltomnak annak szemlélete, hogy egy magyar szociális intézmény általánosulása, vagy szűkebb körben megoszása kizárólag bürokratikus hatásköri kérdések kiéleződésén múlik. Elérkezett az ideje annak, hogy ezt teljesen intézményesen valósítsuk meg. Hiszen a magyar állam parciálisan elismerte egyes kategóriákkal kapcsolatban a családi munkabérnek erkölcsi és államrezon szempontjából

való helytállóságát. Ezt tehát nekünk sürgetnünk kell, annál is inkább, mert olcsóbb, jobb tökéletesebb, nem is szólva arról, hogy erkölcsösebb megoldás. Végeredményben ugyanis az erkölcsi szempontok és törvények érvényesülése nem lehet csak egyik vagy másik kategóriának javára szóló. A szociális feszültségeket nem enyhítjük, hanem fejlesztjük azzal, ha egy bizonyos igazságosságot elismerünk az egyik társadalmi réteg irányában és megtagadjuk egy másiktól. Ezért kell mindig általános természetű megoldásokkal előhozakodni.

Ami a társadalombiztosítást illeti, voltak etekintetben bizonyos kezdeményezések. Ezeket azért említem, mert a társadalombiztosító bizonyos tekintetben munkabérkiegészítő intézménynek is tekinthető, amely a családvédelmi szempontok felé utal. Itt is bizonyos piruettekkel, bókokkal találkozunk e gondolat irányában, ámde amit helyesnek elismerünk, nem csupán ildomosán megtisztelnünk kell, hanem meg is kell valósítanunk. Gondolok például arra, hogy a bányanyugbér-biztosításnál a szolgáltatásokban a családvédelmi szempontokat tiszteletben tartják. Ugyanakkor az általános kötelező betegségi biztosításban a táppénz összegének meghatározásánál egyáltalában nincsenek arra tekintettel, hogy mi is a táppénz rendeltetése. Elméleti szempontból tisztázott dolog, hogy rendeltetése a szükségletfedezés, legalább is olyan mértékben, hogy az a munkakerülésre ösztönzést ne adjon. Ha szükségletfedezés az alapelv, tekintettel kell lennünk arra is, hogy kinek a szükségletéről van szó, nagycsaládos munkavállaló szükségletéről, vagy pedig

nem nagycsaládosnak, vagy gyermektelennek szükségletéről. Ha nagycsaládosról van szó, a szükségletfedezés elvéből következik, hogy a táp-pénz mértéke különböző pótlékolási eljárásokkal hozzáigazodik a keresőnek családi viszonyaihoz, tehát gyermekeinek számához s miután a járulék mértéke általánosan és kizárólag a munkabérhez igazodik, az ehhez fűződő többletköltség megoszlik azok között is, akik gyermekkel nem rendelkeznek, a teher tehát áthárul a nemcsaládosokra is. Ez a legigazságosabb és legtermészetesebb megoldás.

így például a különböző gyógyszerellátásokkal kapcsolatban nagyon fontos és lényeges, hogy az úgynevezett vénydíjaktól mentesüljenek mindazok a receptek, amelyek a gyermekek gyógytényezőinek kiszolgáltatásával kapcsolatosak, mert nem tételezhető fel, hogy a beteg gyermek szimulál. Ami a nem kötelező szolgáltatásokat illeti, a gyermek- és tanoncüdültetéssel kapcsolatban tudatosan elsőbbséget kell biztosítani a nagy családok gyermekeinek és tanoncainak.

Vannak úgynevezett passzív tagsággal kapcsolatban levő jogosítások, ami azt jelenti, hogy ha valaki röviddel munkaviszonyának megszűnése után megbetegedik, korábbi munkaviszonya alapján különböző segélyezésekre igényjogot szerezhet. Itt is különbséget kell tenni az előfeltételek és az időtartamok meghatározásánál aszerint, hogy nagycsaládú munkavállalóról, illetőleg biztosított hozzátartozójáról van-e szó, vagy pedig nem.

Az öregségi biztosítás korhatárának meghatározásánál kívánatos széles néprétegek előtt doku-

mentálása annak, hogy az államhatalom milyen mértékben megbecsüli azt, aki nehéz körülmények között vállalja több gyermeknek felnevelését. Ez a megbecsülés megnyilatkozhatik abban a formában, hogy az öregségi és rokkantsági biztosításnak öregségi járadékával kapcsolatos korhatárt 60 esztendőről leszállítják és 55 esztendőben állapítják meg, tehát diszkriminációt vezetnek be ebben a vonatkozásban. De nem elégséges ezt a korhatárnál megvalósítani. Kívánatos, hogy a járadékösszegeknél is valóra váljon ez abban az értelemben, hogy a közösségnek, a nemzetnek elismerése megnyilatkozzék a több gyermeket a nemzet számára is nevelő munkások irányában, abban az értelemben, hogy a felnevelt gyermekek számához viszonyítva bizonyos pótlékolással, mondjuk gyermekenként 5 százalékkal növeljék a járadékot. Ez egy nemzeti elismerési díj a családalapító és a jövő nemzedéket nevelő család-apa irányában.

Ezeket az elveket a teljes- és tehetetlenségi baleseti járadékkal kapcsolatban is meg kellene valószínűsíteni, különös figyelemmel arra, hogy ha valaki élete javakorában, amikor gyermekeket nevel, üzemi balesetet szenved, vagy pedig foglalkozási betegség áldozatává válik, megint családi helyzetére való figyelemmel történjék a kártalanítási összeg megállapítása. Természetesen a felosztásnál és kirovásnál ez a szempont nem érvényesülne, úgyhogy ennek következtében a nem nagycsaládosok és gyermektelenek is viseljék az ezzel kapcsolatos többlet-terhet.

Az önkormányzati elv katolikus felfogásúaknál, akik irtóznak minden totalitárius felfogástól és

borzalommal tekintenek ennek következményeire, mindig megbecsült. És mert megbecsült, kívánatos, hogy apró önkormányzatok is neveljék az embereket az alkotmányos élet számára. (Taps.) Ez az alkotmányos élet ne legyen egészen szervesen természetű, ellenben azok, akik a nagyobb felelősséget vállalták és viselik, kizárólag vegyennek részt az ilyen önkormányzatok belső életében. Ez az élet akkor válik szervessé, ha a passzív választói jogosultak azok, akik maguk is nagycsaládú emberek és akik ennek következtében fokozott felelősséget éreznek önkormányzati magatartásukért.

Ami a munkaviszonyt illeti, a magánalkalmazottakkal kapcsolatban általánosan elismert a felmondási jog fontossága. A proletárság állapotánakismertetőjegye a gyökértelenség és létbizonytalanság. E kettővel szemben mindig meg kell védeni az embereket, mert ezzel lelküket és szellemüket és így nemzetünket is védjük. Ha ez így van, a felmondási jogban hatékony ellenszerét látjuk a létbizonytalanság érzésének. Így a felmondási jogot a munkásság vonatkozásában is ki kell terjeszteni. Miután a fokozatos fejlődésnek vagyok a híve és ismerem az üzemek belső viszonyait, helytelennek tartanám minden munkás számára, tekintet nélkül kategóriájára, a felmondási jognak máról-holnapra való megvalósítását, mert kétségtelen, hogy bizonyos egészséges termelési szempontból nélkülözhetetlen eredményekre vezet az, ha gyorsan szelektálhat, választhat ki a vállalkozó és a dologkerülő munkást saját termeléséből eltávolíthatja. Viszont az is egészen kétségtelen, hogy nagyon sokan vannak a termelésben, külö-

nösen szakmunkások, és különösen családos munkások, akik bizonyos felelősségérzettel vesznek részt a termelésben.

Propozícióm kizárólag arra korlátozódik, hogy a szakmunkásoknak legalább a fele számára biztosítsák méltányos felmondási jog, méltányos felmondási időtartam. Maga a munkaadó határozza meg, hogy például szakmunkásainak a felével kapcsolatban kik azok a szakmunkások, akikre vonatkozólag a felmondási jogot elismerik. Köteleztessék a munkaadó arra, hogy legalább az ilyen módon védetté vált szakmunkásoknak fele erejéig, amennyiben üzemében ilyenek vannak, a felmondási jog elismertessék. Ebben az esetben ugyanis biztosítva van az, hogy az értéktelenebb, a termelési szempontból alacsonyabb értékű emberek számára ez a jog nem adatik meg, de mégis, legalább az üzem munkásainak elitje, a komolyan, teljesítménnyel, hivatással dolgozók javára, és ezek közül elsősorban a családos szakmunkások javára a fokozottabb védettség állapota körülbástyáztatik.

Ez olyan gondolat, amellyel kapcsolatban sokszor tárgyaltam illetékes tényezőkkel, akik elismerték ennek fontosságát és értékét. Sajnos, azért az utóbbi évtizedekben nem valósult meg ez a felfogás, pedig a gyökértelenség, létbizonytalanság szempontjából nagyon fontos, hogy hétről-hétre ne érezze — különösen a munkapiac válságai, hullámzásai idején — a munkás, vagy a munkásasszony, hogy ő maga családjával együtt megélhetés nélkül marad, — vagy pedig legalább bizonyos időre lássa létének anyagi biztosított-

ságát. Azt hiszem, ennek megvalósítása indokolt termelési szempontokba nem ütközhetik.

Ami már most a gyermekek és nők védelmét, az üzem belső törvényes munkásvédelmét illeti, a most folyó háborúban az adott viszonyok között további jogi, törvényes intézkedéseket nem is javaslok. Nem javaslok pedig azért, mert jogrendszerünk etekintetben igen fejlett. Az 1928. évi V. törvénycikk végrehajtása igen megnyugtató és igen korszerű lenne. Csak ezt nélkülözzük, a végrehajtást. Amit én tisztelettel javaslok, az kizárólag a hatályos jog megvalósítása, a hatályos jog végrehajtása. Ezt elsősorban az állameszme szempontjából és a jogtisztelet szempontjából javasolom, mert az államnak megbecsülését és a jogeszmének tiszteletét nagymértékben fokozza, ha az államtól meghirdetett elvek és akaratok tényleg megvalósulnak és az államnak tekintélyét és a jogeszmének tiszteletét aláassa, ha magát a jogot statuálni és garantálni hivatott államhatalom nem veszi komolyan a saját akaratát. Akkor ugyanis nem kívánhatjuk, hogy az állampolgárok komolyan vegyék azt az akaratot, amelyet a jognak intézményezői nem vesznek komolyan. Ezért fölötte kívánatos és az államérdeknek követelménye az, hogy az állam akarata valóban érvényesüljön. De valóban érvényesülhet-e az állam akarata akkor, ha ehhez egyáltalán nincs apparátus, amely ennek érvényesítésére hivatott. Vájjon milyen természetű feltételei vannak annak, hogy az államhatalom tényleg érvényesülhessen ebben a vonatkozásban?

Ha most erről beszélünk, nemcsak az erkölcsi elvek védelméről, hanem az állam tekintélyének

védelméről is van szó. Két feltétele van ennek: szociális mozgalom, tehát szervezett társadalmi öntevékenység egyrésztől, másrésztől pedig az államnak közhatalmi berendezése.

Vannak államhatalmak, amelyek az utóbbi megoldás felé hajlottak, ellenben azt tapasztalhatták, hogy ha az állam monopolizál minden hatalmat, így a társadalmi hatalmakat is, ebben az esetben szem elől téveszti önmagát, nem tudja megítélni saját magatartását, a mértéket elveszti, ha ő kizárólagos munkaadóvá válik, vagy pedig a szociális igazságosságnak egyetlen funkcionáriusává, így nem tud reflektálni önmagára. Az állam ennek következtében eltéved abban az útvonalon, amelyet önmaga számára épített. Az állam nem találkozik saját eszméjével. Az állameszme és államszervezet egymástól elszakad, éppen úgy, mint ahogyan az államhaszon, az államrezon elszakadt normájától: az erkölcs és a szeretet törvényétől.

Ennek következtében kizárólag közberendezésekkel, közhatalmi berendezésekkel szociális jogot nem lehet biztosítani.

Remélhetőleg azok a politikai tradíciók, amelyek a magyar állam folyamatos létét elősegítették, megakadályozzák az államhatalomnak olyan magatartását, amely a magyar társadalom öntevékenységének kibontakozását késleltetné. Éppen ezért ma időszerűbb mint valaha, hogy a társadalom szervezett öntevékenysége számára a feltételeket megteremtsék. A családok ma kereső munkástagaik részéről érdekelve vannak a községekben és a hivatásokban, tehát egyszerre területián és professzionálisan kell egybekap-

csolni a családokat, hogy, ha az egyik kapcsolódás meghiúsul és erőtlenné válik, egy másik természetű kapcsolódás egészítse ki a szervezkedés terén jelentkező hiányokat.

Nem elég a kereső családok fejének egybekapcsolása egy községben, annak meg kell valósulnia professzionális irányban is. De ha egy ilyen társadalom szervezettségét nem segítjük elő és nem egyengetjük a már meglevő ilyen irányú intézmények intézményes, általános megvalósulását, nem lesz történelmi válságok idején szervezet magyar társadalom.

Nagy történelmi felelősség van mindazokon, akik az ilyen irányú társadalmi szervezkedést nem teszik lehetővé, vagy hátráltatják, mert fájdalom, ezzel a közhatalmi funkciók ellátásának, a társadalmi együttműködés intézményes biztosításának feltételeit akadályozzák és nem lesz elégtétel számunkra, ha esetleg utólag kell számonkérni ezektől, akik így viselkedtek, hogy mit vétettek, ha vétettek esetleg a nemzettel szemben.

Mindezzel kapcsolatban némelykor a munkás-ság családvédelméről szólva, azt szokták mondani: nem kívánatos az, hogy a proletariátus fejlődjék, szaporodjék, — szaporodjék a paraszt, szaporodjék az úr, de a munkás ne, mert ennek következtében elproletarizálódik a társadalom. — Az ilyen természetű felfogás irracionális racionalizmus, a maga hidegségével és emberközönyével. Ez nyilvánvalóan pogány felfogás, mert egyértelmű azzal, hogy ne egyengessük a teremtés művét, hogy ne legyünk együttthatói a Mindenhatónak a teremtés gondolatának tovább-

vitele terén. Tehát, ha így gondoljuk és ilyen felfogást fogadnánk el, ezzel leszavaznánk a pogányság mellett és a kereszténység ellen. Ezt a felfogást tehát tartsuk magunktól távol. De ha kizárólag az úgynevezett nemzeti öncélúság szempontjából vizsgáljuk ezt a kérdést, akkor is tudnunk kell azt, hogy vannak népek körülöttünk, amelyek erősen szaporodnak, amelyek ilyen öngyilkos elveket nem tesznek magukévá és abban az esetben, ha általában az európai népek iparosodásának idején tudatosan lemondunk ennek a néprétegnek családvédelméről, szaporodásának intézményes biztosításáról, előfeltételeinek legalábbis megteremtéséről, — úgy ahogyan átalakulnak iparosodottabbakká a különböző társadalmak, vagy átalakul a társadalmi szerkezetük, olyan mértékben fog csökkenni a népesség szaporulata. Tehát még pogány mértékkel mérve is irracionális az ilyen természetű felfogás; természetesen keresztényietlen, nem is szólva arról, hogy a. katolikum felfogásával tökéletesen ütközik és mint mondtam, a nemzeti öncélúság szempontjából is kárhoztatható.

Még egy szempontot kívánok szóvátenni annál is inkább, mert — végtelen sajnálatomra — a cenzúra nem engedte az ilyen természetű gondolatfűzés kifejtését és ez a különböző légitámadásokkal kapcsolatos. Igaz, hogy légitámadást már közel két hónapja nem szenvedtünk és ennek következtében fölötte hajlamosak vagyunk arra, hogy erről a veszélyről megfeledkezzünk, de elképzelhetők olyan történelmi szituációk, amikor ilyen természetű támadások ismétlődhetnek. A családi házak, családi vagyonkák, — ahol vannak;

— sokszor munkának, takarékoságnak, önmegtartóztatásoknak, erkölcsi színezetű és értékű életmódnak eredményei. Ennélfogva védelemre valók, mert erkölcs van mögöttük és nemzeti érdek kapcsolódik hozzájuk. Ne engedjük, hogy ezek az ilyen értékekből való vagyonok megsemmisüljenek egy vak véletlen következtében, hogy a keveset, egyiket-másikat sújtsa az ilyen természetű csapás. Miért ne lehetne ezt megoldani abban a formában, hogy bizonyos értékhatárig — 30—40.000 pengős értékhatárig — mindennemű ingatlan és ingó olyan kár, amely ingatlant és ingót annak tulajdonosa előzetesen közhatóság által értékeltetett és lajstromoztatott, tehát amelynél a közhatóság ellenőrizte, hogy valóban ilyen természetű vagyontárgy van az illetőnek tulajdonában, — ezeket in integrum restituálják légítámadás, vagy általában háborús rendelkezések okozta, akár szárazföldi, akár légiháború okozta károsodás esetén. (Helyeslés és taps.) Az ezzel kapcsolatos kárt miért ne lehetne megosztani, felosztani annak arányában, amilyen arányban jövedelmi- és vagyonadót, társulati adót a különböző adóalanyok fizetnek? (Helyeslés és taps.) Ez végeredményben remélhetőleg nem nagy kár, de minthogy nagy károsodások is vannak, — például Angliában, ahol hasonló gondolatok megvalósultak, — a felosztás mégis nagyjelentőségű. Ha igazán az összes jövedelmi- és vagyonadót, társulati adót fizető alanyok között megosztják az adóév során támadt ilyen természetű költséget, aránylag igen kevés költséget, kiadást kellene nem jelentékeny jövedelmiadó- vagy társulatiadó-pótlékkal felosztani azok között, akik ennek

viselésére hivatottak és a megfelelő anyagi erőt rendelkezésre tudják bocsátani. Viszont abban az esetben, ha valaki akarja ezen túlmenően is megővni a maga esetleg munkával, takarékossgal, önmegtartóztatással szerzett vagyonát, miért ne lehetne minden magánbiztosíték útján önmagát, illetve vagyonát ezzel szemben biztosítani azzal, hogy az állam egy bizonyos központi viszontbiztosító intézménnyel átvállalja a magánbiztosítástól a háborús biztosítási pótlékok ellenében az ilyen természetű rendkívüli biztosítást? (Helyeslás.)

Mi következnek be? Mindenki anyagilag, takarékoságiig családi vagyonával kapcsolatban védettebb helyzetben érezné magát, az állam számára a központi háborús viszontbiztosítás formájában pedig nagyon szép díjtartalék alakulna ki. Ezzel lehetne elvonni bizonyos pénzeket is, vásárlóerőket is a pénzforgalomból, tehát a defláció szempontjait, amelyek időszerűek, szintén lehetne szolgálni és ebből az alapból lehetne olyan hitelműveleteket megvalósítani, amelyek a mostani pénzügyi megoldás mellett többet kerülnek az államnak, mint a vázolt megoldás mellett.

Nagyon fontos, hogy a családok érezzék, hogy munkájuk, takarékoságuk eredményét megővhatják. Ez biztosságot, kiegyensúlyozottsági érzést jelent és további takarékosagra, felelősségvállalásra és további munkára készíti az állampolgárokat. Azt hiszem, hogy az ilyen természetű megoldási lehetőségek a családvédelem keretébe valók és a szolidaritásnak, a katolikus szolidarizmusnak gondolkörében igenis megvalósíthatók.

Befejezésül még egy pár szót: egyáltalában nem

arrogálok magamnak, hogy mindaz, amit tisztelettel voltam bátor kifejteni — és köszönöm, hogy volt türelmük meghallgatni — teljes értékű és egyedül helyes, integrális megoldást jelent. Kétségtelenül sok egyéb, helyes, célszerű megoldás lehetséges. Tulajdonképen minden megoldás jó, amelynek kiindulópontja az, hogy családjunkat Isten előtt lássuk és hogy azt megvédjük a Mindenhatóért és nemzetünkért.

Köszönöm, hogy meghallgattak. (Hosszantartó nagy taps.)

Zibolen Endre elnök: A fogadtatásból is látom, mennyire értékelik, hogy az előadó rektor úr tudományosan ennyire megalapozta a kérdést, megmutatta a megoldás módjait és nem feledkezett meg arról a katolikus alapról, amelyen a kérdéseket meg kell oldani. Kérdezem, van-e valakinek hozzáfűznivalója, hogy ez azután úgy menjen ki innen, mint ennek a bizottságnak állásfoglalása?

Szabó József: Nem akarok a helyzettel visszaélni, amikor újból felszólalok. Csak azt mondhatom, hogy az előadást teljes egészében nyugodt lélekkel tudom magamévá tenni. Felvetem a kérdést mégis, vájjon azt a nagyszerű gondolatot, hogy a munkások családi házakkal láttassanak el, nem tartja-e öméltósága és nem tartják-e a jelenlevők utópiának. Öméltósága mondta, hogy nehezen jut a megvalósulás stádiumába. Nem látja-e ennek okát abban, hogy ez szinte megvalósíthatatlan. Tudjuk, hogy a fővárosban milyen óriási kérdés a telekprobléma. A főváros belső területén, vagy közvetlen határa mentén ilyen családi házak építése vagy olyan kis számban vihető keresztül, hogy a nagy kérdést ezzel megoldani képtelenek

vagyunk, vagy pedig kénytelenek vagyunk ezeket a családi házakat olyan messze megépíteni, hogy ennek már ugyanannyi hátránya van, mint előnye, így túlnyomó a közlekedési probléma, az óriási idővesztés. A munkás ilyen kis házakban nélkülöz sok mindent, ami modern komfortos bérpalotákban megvalósítható.

A felelet az volt, hogy a munkaadó is építsen. De nem látunk-e veszedelmet abban, hogy a munkást lerögzítsük a munkaadóhoz? Bányatelepen például látjuk, hogy a telepen ott van a munkásnak saját kis háza. Nem jelent-e ez számára olyan kötöttséget, hogy a munkaadó részéről inkább minden feltételt elfogad, mintsem házát elhagyni legyen kénytelen?

Néhai Wolf Károly minden gyönyörű beszédében hallottunk a családi házakról, tulipántos ablakokkal. De a gyakorlati életben ebből olyan kevés valósult meg és ahol megvalósult is, ott is kevés volt benne a köszönet. Kérdés, hogy milyen álláspontra helyezkedjünk? Ha a főváros és a gyárvállalatok hozzá is fognak, a munkások nagyon kis hányadának igényét tudják kielégíteni. Ez nem jelenti azért azt, hogy az ideális célkitűzésről lemondjunk. Az egyszerű munkások akárhányszor egy életen át csak azért dolgoznak, hogy öreg napjaikra családi házuk legyen. Fővárosi közüzemeknél látunk ilyen munkásokat, akiknek életcéljuk, hogy mire nyugdíjba mennek, megvalósuljon egy ilyen kis házépítés. Rendszerint nagyon rövid ideig tudják használni, utódaikra hagyják, akik azután értékesítik.

Ennél fontosabb a munkásság felmondási problémájának szabályozása, amelyet öméltósága

szükségesnek tart. Felvetett gondolata az, hogy a munkásoknak legalább egy része jusson ennek birtokába, mert minden munkásnak ehhez juttatása bizonyos veszedelmet rejt magában. — Kérem, nincs-e ellentmondás abban, hogy más tekintetben viszont, a családi béreknél, a munkás és munkás közötti megkülönböztetést veszedelmesnek méltóztatott tartani: az ilyen megkülönböztetés demoralizál és romboló hatású. — Aláírom. De ugyanilyen hatású lehet a vállalatoknál az egyeseknek biztosítani azt a jogot, hogy őt csak felmondással lehet elbocsátani, ha mások ennek a jognak nincsenek birtokában. Ezt nem kellene a munkaadóra bízni. Ha azt mondom, hogy például egy év után felmondás jár, — ez talán megoldása jelentene. Az ilyen munkás már bebizonyította rátermettségét és bebizonyította, hogy nem átjáró háznak tekinti a vállalatot. Viszont, ha a munkaadó esetleg nem várja be az egy évet, hanem megelőzőleg elbocsátja, itt lehetne az államnak ellenőrzési joga. Megoldható a probléma. Nagy örömmel üdvözlém.

Ha megengedi öméltósága, hogy elgondolásába bekapcsolódjak, a Társadalombiztosító Intézet legközelebbi közgyűlésén felhozom a gondolatot, a családi bérrendszert, amelyet az állam nagyon szépen kiépített. Javasolni fogom a Társadalombiztosító révén gyűjtőpénztár megvalósítását. Ugyanis nem úgy képelem, hogy a munkaadó gyűjtse össze az alapot, mert akkor a családok munkásoktól a munkaadók tartózkodnának. Ha viszont közpénztárból kapják a családi bérkiegészítést, akkor a dolog megoldható. Már van ilyen elindulás, például az újságíróknál. Egyébként

nagy elismeréssel és köszönettel nyilatkozhatom a nagyszerű előadásról, bár megszoktuk azt, hogy öméltósága olyan szociális érzékkel telített és mély gondolkodásra valló előadásokat tart, amelyeket mindnyájan csak örömmel hallgatunk.

Legyen szabad még azt az óhajátomat kifejezni, hogy munkástömegek közé is látogasson el előadást tartani.

P. Varga: A dolog technikai részét megjegyzésekkel kíséreni nincs szakavatottságom, csak azt szeretném megjegyezni, hogy a családi házak építésének és ezzel kapcsolatosan a kis telkek biztosításának programmba vétele olyan elemi szükséglet, hogy itt minden akadályt egyszerűen nem létezőnek kell tekintenünk. (Szabó József: Könnyű kimondani, de megcsinálni!) Megmondom, miről van szó. Mihelyt mindig az aggályok sorozatával állunk elő és nem először a főigazságot, a vezérelvet szentesítjük elsősorban a mérvadó körök közvéleményében, hanem az ő felelőségüket csökkentjük azzal, hogy magunk is kételkedünk, a legokosabb dolog sem fog megvalósulni, főleg ha tudjuk, hogy ebben a boldog Magyarországon a felelősségtudat hallalanul le tud gyöngülni az élénk tornyosuló töménytelen akadály láttára. Nálunk mindig nehezebb egy szociális reformot megvalósítani, mint pl. Angliában vagy Németországban, ahol óriási szociális erők állnak rendelkezésre. Nálunk ezeket a hiányokat munkával kell pótolni. A felelős tényezők részéről azonban több munkavállalást nem látunk mindig tökéletesen érvényesülni.

Engem ebben az előadásban legjobban az kaptott meg, amiről amúgyis már régen meg vagyok

győződve, hogy a következő előadás szükségességét látom belőle még jobban kihangsúlyozódnia, amelyet az elnök úr fog tartani a középosztály problémájáról. Ebben tudtommal arról is szó lesz, hogy ez a középosztály vezető osztálynak mondható-e és ez a kérdés nem teszi-e égetően szükségessé annak megoldását, amit Szekfü Gyula egyik kötetének utolsó fejezetében említ. Arról van itt szó, hogy egy egész csomó kérdés úgy látszik azért maradt megoldatlanul, mert ma nincs olyan vezető osztályunk, amely a nemzet elé tornyosuló nagyszerű és felséges feladatok elvállalásához nött emberekből állana.

Népiesebben: Nem kellene-e megvizsgálni azt, hogy a mai vezetőréteg eléggé nagy-e ahhoz, hogy Magyarországot minden tekintetben vezetni tudja és vájjon az a sokszor emlegetett antiszelekció megszüntethető-e és mi az a módszer, amelylyel ez megszüntethető. Úgy gondolom, minden kérdés ide tér vissza. Az előadó úr ezt remekül hangsúlyozta ilyenformán: látjuk már a dolgokat, sőt vannak remek törvényeink, ezek azonban bizonyos nyilvánosan nem hirdethető okokból nem hajthatók ma végre. — Nemcsak nem hajthatnak végre, hanem nem hajthatók végre.

Nagyon jó volna, ha ezeknek a kérdéseknek taglalására, amelyek a többi előadásban előkerülnek, nagyon komolyan felkészülnénk, hogy ennek visszhangja is lehessen ebben a társadalomban, amelyben ma olyan kevés lehetőség van a visszhangra.

Vitéz *Nádujfalvy* József: Kovrig professzor előadásából annak a tapasztalatomnak megerősítését látom, hogy az aktív szociálpolitikusoknak

igen nehéz helyzetük van. A társadalom ma már velük szemben nem elégszik meg a szükségletek rögzítésével, megmutatásával, a célokhoz vezető utak megvilágításával, hanem azt is várja tőlük, hogy mi volna a cél gyors elérésének módja és hogy szélesebb körben juthasson hozzá ezek megvalósításához. Ami eddig történt, mindig több és több adóterhet hártott a társadalomra. Minél szélesebb mértékben történik ez, annál nagyobb mértékben veszélyezteti a munkabér értékét és súlyát is. A szociális teher áthárítása az árakban és különösen a megélhetés szempontjából fontos cikkek árában erőteljesen kifejezésre jut. Tehát ha egyedül ezen a téren maradunk, céljainkat nem érhetjük el, sőt még távolodhatunk is tőlük. A kifejlődés útja véleményem szerint az, hogy keressük annak az útját, mi módon lehessen több olyan értéket és javat termelni, amelynek segítségével azután a szociális szükségletek kielégítését messzebbmenően biztosítani tudjuk. Ez különösen áll a mezőgazdasági vonatkozásban, amely tulajdonképpen nem érinti a tárgykört. A mezőgazdasági tevékenység igen tekintélyes része a kisgazdaságokon nyugszik. A magyar mezőgazdaságnak területileg mintegy 75 százalékát jelenti ez. Ha sikerül ezt a gárdát akként megszervezni a tevékenységében, hogy az ő működése révén több termelési jószág álljon rendelkezésünkre, ebből nagyobb szociális szükségletek kielégítése válnék lehetővé. Kutatnunk kell tehát mindazokat az utakat, amelyek ezen a téren vezetnek bennünket célhoz és a racionálisabb munka megszervezése, a munkapiac állapotának

állandó orvoslása, fejlesztése szerintem egyike a legfontosabb feladatoknak.

Következik ezután a hitelkérdés is, mert a hitelnek igen fontos szerepe van abban, hogy a termelési javak reprodukálását milyen mértékben tudjuk fokozni. Így a szociálpolitikus akarva nem akarva, termelési térre is kénytelen lépni, ami igen hálátlan feladat, mert egyrészt igen erősen kibővíti munkája körét, másrészt mert nagyobb táborral kerül ellentétbe, hogy célját elérje.

Elnök: Az előadó úr kíván reflektálni.

Kovrig Béla: Nagyon hálásan köszönöm Szabó József úr hozzászólását, amely lehetővé tette, hogy hosszú idő után gondolatot cseréljünk. Hogy a munkásság tekintélyes részét, vagy többségét családi házhoz juttassuk századunkban, nem valószínű. Nem is gondolom, hogy pusztán ilyen természetű célkitűzéssel az ideált meg is valósítjuk. Ámde az ideálok rendszerint irányító eszmék, amelyek tendenciákat váltanak ki. Megközelítésükre kell törekedni. De ha jól is tudjuk azt, hogy ez nem valósítható meg a maga teljességében, akkor is — mint tendenciát — kétségtelenül képviselnünk kell. Ebben az esetben azt, hogy minél több munkást juttassunk ebbe az életformába.

Kétségtelen, hogy közlekedéspolitikával, a szabadidő kérdésével, általában a munkaidő kérdésével, a kultúrforma kérdésével, telepítési és városrendészeti stb. kérdésekkel kapcsolatos és igen sokoldalú ez a nagyon komplex probléma. Ez egészen nyilvánvaló. Ellenben láhattuk, hogy ahol e kérdést meg akarták valósítani, e téren nagyon előre haladtak. Nem akarok tőkében gaz-

dag nagyhatalomra hivatkozni. Ellenben hivatkozhatom itt Belgiumra, Hollandiára, amelyeknek helyzete tőkében való gazdagságuknál, gyarmataiknál fogva kedvező, geopolitikai helyzetük azonban nem. Továbbá Franciaországban a Departement du Nordban Douai vidékén, Lensnak bányavidékén, azután a párisi banlieuben Boulogne-sur-Seine-ben, Le Raincyben láttam, hogy ahol a munkások maguk akarták, egészen kevés támogatással az ilyesmi meg is valósult és terveiket valóra válthatták. Talán több kaláka támadt ott, mint Erdélyben. Bizonyos mérnöki mintatervek, minta-költségvetések nyújtásával, egészen kevés építőhitellel, egymásnak segítséget nyújtva, szomszédsági, vagy kaláka alapon történt az ilyen házak megkonstruálása.

Úgy látom, hogy a magyarság, amely alig részesült ilyen támogatásban, ahol az élet kívülről rákényszerítette és más esetekben nevelő hatású intézmények keretében az ilyen családi házak tömegesen megvalósultak, sokkal gyorsabban, mint itthon. Éppen az említett vidékeken láttam.

Ismétlem, a tendenciát akkor is érvényesíteni kell, ha tudjuk, hogy gyors eredményeket nem várhatunk. Most inkább elvekről van szó: legyen annyi önfeláldozás és mértéktartás a közületekben, hogy ne azzal számoljanak, hogy idővel a telekérték a népsűrűséggel kapcsolatosan emelkedik és ennek következtében kívánatos ezt a telket tulajdonul megtartani, mert ezzel a város, a község vagyónát, a biztosító a maga díjtartalékát növeli, ellenben hogy legyen annyi közösségi magatartás bennük, hogy erről a szükségképen előálló értékemelkedésről lemondanak és elősegí-

tik, hogy az ő tulajdonukból ezek a telkek átmenjenek magántulajdonokba.

Ismétlem, inkább az üzleti politika változásáról és az építő közületek és a biztosítottak ilyen irányú áthangolásáról lenne szó. Tény viszont, hogy ilyen tendenciákat megfelelő kulturális, közlekedési és más berendezések nélkül nem lehet szolgálaim, márpedig ezek háború idején nem annyira elsőrendű fontosságúak.

Ami a felmondási jogot illeti, abban az esetben, ha a minőség javára, tehát a szakmunkásság javára megkülönböztetett kedvező elbánást biztosítunk, ezzel épen nevelő hatást fejtünk ki. Mert csak abban az esetben lenne a szociális feszültséget fokozó hatása a felmondási jognak, ha teljesen a munkaadó diszkrecionális joga lenne az, hogy milyen munkásréteg számára ismeri el a felmondási jogot. De ha eleve kimondatnék, hogy szakmunkások számára biztosítatik, akkor ezzel már a munkásság körében is a szakmunkásoknak járó megbecsülést és a szakmunkási helyzetbe való emelkedést kívánatos törekvésnek minősítenék. Ami az egyévi munkaviszonyt illeti, mint e jog kritériumát ... (Szabó József: A fizetett szabadságnál is így van!) A *fizetett* szabadságnál *is* erkölcsi kvalitáson múlik, hogy a munkaadó hogyan viselkedik. A fizetett szabadság talán nem készletti annyira visszaélésekre a munkaadót. A felmondási jogban a munkaadó szuverenitását korlátozó előírást lát, ami őt veszélyezi és a munkaadói impérium kifejtésében korlátozza. Ezért nagyon félek attól, aminek Szabó József úr is hangot adott, hogy egy év eltelte előtt rövid időre szóló elbocsátásokkal illuzóriussá tehetnék a munka-

adók ezt a jogot. Viszont ha az államhatalom formális feltételeket állapít meg, nem tudja elbírálni, hogy vájjon milyen motívuma volt a munkaadónak, amikor egy esztendő letelte előtt elbocsátotta munkását. Nagyon nehéz azokat az ismeretű jegyeket meghatározni, amelyek perrendszerűen megmutatnák, mikor volt jogos a felmondás, vagy elbocsátás.

Előadásomban az volt a célom, hogy ezt a gondolatot, hogy a munkássággal kapcsolatosan is szabályoztassék bizonyos körben a felmondási jog, felszínen tartsam és a minősítési elvet ebben a tekintetben megvilágítsam.

Vitéz Nádujfalvy József osztálytanácsos úrnak nagyon köszönöm értékes fejtegetéseit. Ezeknek a fejtegetéseknek alapossága nem adott számomra lehetőséget, hogy vele polémiába bocsátkozzam.

Mégegyszer köszönöm, hogy szívesek voltak meghallgatni. (Taps.)

Zibolen Endre elnök: Tisztelt Bizottság! Mint-hogy az előadásoknak az a rendeltetése, hogy nyomtatásban megjelenjenek, és minthogy ennek a közületnek nézetét és meggyőződését akarják bizonyítani, felteszem a kérdést, vájjon abban a formában ezeket az elveket és tényeket, amint ezt a professzor úr tudományos alapon, amellet azonban az élet realitásával számolva előterjesztette, el méltóztatnak-e így fogadni? (Felkiáltások: Igen!) Úgy ezeket elfogadottnak jelentem ki. Hálásan köszönöm megnyilatkozásukat.